

Список використаних джерел

1. Інформаційні технології в початковій школі //Початкова освіта. Методичний порадник. Вип.21. – 2008. – № 12(444), березень. – 28с.
2. Капустина Е. В. Компьютер в начальной школе / Е. В. Капустина// Информационные технологии в образовании. Конгресс конференций/. – Режим доступа: <http://www.ito.su/1995/b/kapustin.html>.
3. Кивлюк О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в системі навчальних дисциплін початкової школи / Ольга Кивлюк // Початкова школа. – 2006. – № 5. – С.34-35.
4. Когут О. І. Інноваційні технології навчання української мови і літератури / Ольга Іванівна Когут. – Тернопіль: Астон, 2005. – 203с.
5. Рекомендации по использованию компьютеров в начальной школе Министерство образования Российской Федерации Письмо от 28.03.2002 г. N 199/13 /. – Режим доступа: <http://www.uroki.net/docdir/docdir27.htm>.
6. Савченко О. Я. Про розроблення нової редакції Державного стандарту початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2010. – № 4. – С.1-5.

Р. О. Любар,
канд. пед. наук, доцент,
Криворізький державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПІСЕННОГО ФОЛЬКЛОРУ

У статті розкривається значення духовних цінностей та ціннісних орієнтацій у системі національного виховання підростаючого покоління. Розглядається українська народнопісенна творчість як один із засобів формування духовних цінностей молодших школярів.

В статье раскрывается значение духовных ценностей и ценностных ориентаций в системе национального воспитания подрастающего поколения. Рассматривается украинское народнопесенное творчество как одно из средств формирования духовных ценностей младших школьников.

The meaning of spiritual values and values of orientations in system of national education of growing up generation is opened. Is considered Ukrainian national songs creativity as one of means of formation of spiritual values of the younger schoolboys.

Політична та економічна нестабільність негативно впливає на свідомість людини, її поведінку, особистісні якості. У багатьох молодих людей сьогодні формуються негативні риси характеру – зневіра, байдужість, пристосовництво, самоприниження, зрада, відсутність поваги до оточуючих, любов до рідної землі, природи. Особливо вразливі до суспільних катаклізмів діти. Адже саме в цей період життя людини закладаються основи світобачення та світорозуміння. Повноцінне виховання дитини може відбуватися тільки на основі духовних цінностей та ціннісних орієнтацій.

Проблеми ціннісного виховання, формування свідомості студентської та учнівської молоді посідають чільне місце в дослідженнях І. Бега, М. Боришевського, П. Ігнатенка, В. Струманського, Т. Бутківської, О. Сухомлинської, Л. Крицької, Б. Чижевського та ін.

Питання щодо ролі української народної пісні в духовному зростанні особистості знайшли відображення в наукових працях О. Дея, І. Зязюна, Ф. Колесси, С. Мишанича, Г. Нудьги, М. Стельмаховича, Л. Стрюк, Д. Павлій та ін. С. Горбенко, Ю. Мандрик, О. Отич, І. Таран, В. Юцевич та ін. розглядають цю проблему стосовно виховання школярів.

Метою роботи є висвітлення ролі ціннісних орієнтацій в процесі виховання гуманної, розвинутої, відповідальної особистості та визначення впливу української народної пісні на формування світогляду молодших школярів.

У науковій літературі духовні цінності визначаються як витвори людського духу, зафіксовані у здобутках науки, мистецтва, моралі, культури [4, с.106]. Ціннісні орієнтації як вибіркова, відносно стійка система спрямованості інтересів і потреб особистості зорієнтована на певний аспект соціальних цінностей [4, с.356].

І. Бех у розвитку гуманної, вільної і відповідальної особистості особливу роль відводить системі духовних цінностей, що протистоять утилітарно-прагматичним цінностям. Адже духовність так чи інакше передбачає вихід за межі егоїстичних інтересів, особистої користі і зосередженості на моральній культурі людства. То й цілі і наміри духовно зрілої особистості вкорінені в системі індивідуальних цінностей, завдяки чому вони виконують функцію вищого критерію орієнтування в світі й опори для особистісного самовизначення. «... ієрархія духовних цінностей, з одного боку, не дає змоги особистості розчинитись в емпіричному бутті, втратити справжні сутнісні потенції, а з іншого – дає можливість існувати й діяти вільно, тобто свідомо, цілеспрямовано, виходячи із самої себе. Сфера духовних цінностей вимагає сенс життя, любові, добра, зла, тощо, тобто сенс загальних моральних категорій» [2, с.124].

До цінностей ми відносимо духовні надбання українського народу: традиції, звичаї, норми моралі й співжиття, заповіді, настанови, сентенції – усе те, що вироблено народом і зафіксовано в його пам'яті.

М. Боришевський підкреслює, що ціннісними орієнтаціями виступають актуальні потреби, інтереси, погляди, ставлення до навколишньої дійсності й до себе самого як соціального індивіда [3, с.145]. П. Ігнатенко під ціннісними орієнтаціями розуміє спрямованість особистості на засвоєння певних цінностей для задоволення своїх потреб. Отже, ціннісні орієнтації при такій їх характеристиці виступають своєрідним орієнтиром і регулятором поведінки та діяльності особистості в предметній і соціальній дійсності. Особистість же орієнтується на ті цінності, які найбільше їй потрібні в даний час і в перспективі найбільше відповідають її інтересам та цілям, імпонують її досвіду [5, с.120].

Ціннісні орієнтації мають формуватися на основі національного і загальнолюдського, а саме громадянськості, відданості Вітчизні і народові, гідності, честі, порядності, компетентності, професіоналізму, турботи про дітей, хворих, престарілих та поваги до матері, батька, вчителя, священика, майстра і старших. Саме такі ціннісні орієнтації, за визначенням Б. Чижевського, є своєрідним критерієм, доленосним фільтром у визначенні ставлення людини до матеріальних і духовних цінностей, системи установок, відстоювання принципів і переконань [7, с. 111-112].

В. Скутіна основою виховання національних цінностей особистості вважає морально-світоглядні цінності українського етносу [6, с.96]. У структурі їх змісту вона виділяє такі компоненти:

– гармонія (гармонія життя внутрішнього світу, міжособистісних стосунків, відносин з природою);

– добро (добро як істина, вище благо, глибока віра в перемогу добра над злом, добротворчість, милосердя, гуманізм);

– свобода (внутрішня свобода, волелюбність визнання неповторності людської індивідуальності, нетерпимість до рабства, свобода волевиявлення);

– справедливість (щирість, правдивість, прагнення до істини, до соціальної справедливості, віра в Вищу справедливість);

– сім'я як першооснова розвитку й формування особистості, духовного, культурного, економічного розвитку суспільства;

– народ (повага до трудового народу, вміння осмислювати історію, культуру, традиції, моральні цінності свого народу, віра в його духовні сили, прагнення до того, щоб український народ зайняв гідне місце в цивілізованому світі);

– Україна (патріотичні почуття, прагнення до зміцнення державності, економіки, культури, готовність віддати всі зусилля для блага Вітчизни).

Ціннісні складові визначають внутрішні детермінанти вчинків, є орієнтирами цілеспрямованих осмислених дій людини.

І. Бех стверджує, що «для людини має цінність лише пережите в почуттях. Йдеться про почуття, які просвітлені розумом, і якраз завдяки цьому вони морально збагачують особистість, роблять її носієм істини, добра і краси. Щоб особистість успішно опанувала суспільно значущою системою моральних цінностей, слід створювати і використовувати моделі виховних ситуацій, які б забезпечували розвиток такого рівня свідомості, котрий спонукав би дитину до самопізнання і особистісного самовдосконалення» [1, с.13].

Ефективність виховання досягається не використанням поодиноких цінностей, а системного їх поєднання. У психолого-педагогічній концепції цінностей, розробленій В. Веселовою, А. Здравомисловим, З. Равкіним, В. Скутіною та іншими, розглядаються такі вихідні положення, що мають

бути враховані при формуванні національних цінностей молоді: джерела цінностей у суспільстві, в його традиційній і масовій культурі та в самій особистості; ціннісні орієнтири особистості є похідними від базових цінностей суспільства, їх динаміка є відображенням змін у суспільстві, структура цінностей особистості включає пізнавальні, емоційні, сутнісні компоненти; духовні цінності базуються на реаліях повсякденного життя, вони пов'язуються з життєвим досвідом особистості, соціальними умовами його формування; цінності особистості організовані в системі; до певного моменту особистісного розвитку цінності є змінними психічними утвореннями; утвердившись у період формування власних поглядів і переконань, вони стають незалежними величинами, що впливають на вибір осмислених дій; цінності особистості неможливо сформувані без спеціальних педагогічних зусиль [6, с.101].

Виховання особистості досягається багатьма чинниками. У науковій літературі описано різноманітні засоби, визначено їх суттєву роль у формуванні духовних якостей школярів, методика їх використання. Серед них визначальними є такі: рідна мова та словесність, історія, мистецтво, природа, традиції, звичаї, обряди, національна символіка тощо.

Надзвичайно актуальною у вихованні молодших школярів є українська народнопісенна творчість, яка поєднує в собі виховний потенціал майже всіх вищезгаданих засобів. Саме в народній пісні відображається багатовікова історія народу, його традиції, звичаї, обряди, мова, природа рідного краю; виховується любов до свого народу, Батьківщини та емоційне сприйняття дійсності. Використовується народна пісня у тісному взаємозв'язку з іншими чинниками впливу на особистість.

В українських піснях особливе місце займає родинна мораль, в якій вшановується гідність людини, повага і любов до батьків, праці. Завдяки простоті поетичної та музичної мови народна пісня зрозуміла дітям, її емоційна виразність і безпосередня щирість дарують слухачам естетичну насолоду. Українські пісні для дітей мелодичні, чіткі за будовою та ритмікою, тому є незамінним методичним матеріалом для роботи на уроках музики.

Високохудожній та різноманітний народнопісенний репертуар, що добирається для вивчення на уроках музики, сприятиме вихованню високих почуттів та естетичного смаку дітей. Уривки з цих творів повинні складати основу музичного матеріалу для роботи під час вивчення сольфеджіо, гри на дитячих музичних інструментах та інших етапах уроку. Адже знання, які базуються на певному звучанні відомого твору, більш вдало засвоюються учнями і складають основу музичної освіти школярів.

Ураховуючи складність проведення уроків музики в початкових класах, важливо вдало обирати тип і структуру уроків музики, які бажано будувати на здобутках української етнопедагогіки та музичного фольклору. Це можуть бути такі уроки: посиденьки малят, козацькі забави, матусина

пісня, калинова сопілка, народне свято, фантастична подорож, фестиваль фольклорних творів та ін.

Упровадження в навчально-виховний процес початкової школи українського пісенного фольклору сприятиме розкриттю духовного потенціалу дитини, стимулюватиме її розвиток.

Потребує подальшого глибокого вивчення питання ціннісного виховання, його впливу на формування особистості дитини, оскільки сьогодні ще недостатньо повно впроваджується український пісенний фольклор в навчально-виховний процес школи. Разом з тим актуальним є нові методики музичного виховання, зорієнтовані на формування духовно багатой, творчої особистості.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: [науково-методичний посібник] / І. Д. Бех. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 124 – 129.
3. Боришевський М. Й. Духовні цінності в становленні особистості – громадянина / М. Й. Боришевський // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 144 – 150.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
5. Виховання громадянина: Психолого-педагогічний і народознавчий аспекти: [навч.-метод. посіб.] / П. Р. Ігнатенко, В. Л. Поплужний, Н. І. Косарева, Л. В. Крицька. – К.: ІЗМК, 1997. – 252 с.
6. Скутіна В. І. Ціннісні аспекти формування національної самосвідомості старшокласників / В. І. Скутіна // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 2. – С. 95 – 102.
7. Чижевський Б. Г. Актуальні проблеми побудови системи виховання в умовах державотворення / Б. Г. Чижевський // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 11 – 118.

М. А. Урбан,
канд. пед. наук, доцент,
Белорусский государственный педагогический
университет имени М. Танка

МЕТОДИЧЕСКИЕ ВАРИАНТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ УЧЕБНЫХ МОДЕЛЕЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

У даній статті розглядається проблема використання методу моделювання в процесі навчання молодших школярів математики. Показано протиріччя між обґрунтованою в наукових дослідженнях доцільністю використання моделювання як ефективного методу навчання математики в початковій школі і неготовністю учителів до систематичного використання моделей на уроках математики. Розглядається шість методичних варіантів використання навчальних моделей на уроках математики в початковій школі.

В данной статье рассматривается проблема использования метода моделирования в процессе обучения младших школьников математике. Показывается противо-